



KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING EKSPORT FAOLIYATIDAGI ISHTIROKINI RAG'BATLANTIRISHNING USTUVOR VO'NALISHLARI

Sadullayev B.

*Turon universiteti Andijon kampusi magistratura
bo'limi 2-bosqich talabasi.*

Annotatsiya

Ushbu maqolada kichik biznes hamda xususiy tadbirkorlik subyektlarining eksport jarayonlaridagi faol ishtirokini kengaytirish masalalari atroflicha o'rganiladi. Eksport imkoniyatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari, davlat tomonidan ko'rsatilayotgan qo'llab-quvvatlash choralarining samaradorligi, moliyaviy va institutsional rag'batlantirish mexanizmlari, shuningdek, ushbu sohada uchrayotgan muammolar tahlil qilinadi. Bundan tashqari, kichik biznes subyektlarining xalqaro bozorlarga kirib borishini jadallashtirishga qaratilgan amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar:

kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, eksport, eksport salohiyati, davlat qo'llab-quvvatlashi, tashqi bozor.

Kirish

So'nggi yillarda mamlakatimiz iqtisodiyotida sezilarli tarkibiy o'zgarishlar yuz bermoqda, bu esa iqtisodiyotni diversifikatsiyalash va raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish hamda eksport salohiyatini kengaytirish masalalari davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida shakllandi. Bozor munosabatlariga bosqichma-bosqich o'tish jarayonida ushbu sohalar nafaqat yalpi ichki mahsulot hajmida muhim ulushni egallamoqda, balki aholi bandligini oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, ichki bozorni turli tovar va xizmatlar bilan ta'minlash, shuningdek, milliy valyuta barqarorligini mustahkamlashda ham katta ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtayi nazardan, kichik biznes subyektlarini eksport faoliyatiga keng jalb etish va ularni qo'llab-quvvatlash hamda rag'batlantirishning ustuvor yo'nalishlarini aniqlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan qabul qilingan bir qator qaror va farmonlar mazkur sohada mustahkam huquqiy asos yaratdi. Jumladan, 2023-yil 28-iyuldagi "Eksport faoliyatini rivojlantirish va eksportyorlarni qo'llab-quvvatlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-300-son qaror, 2024-yil 15-yanvardagi "Tashqi iqtisodiy faoliyatni liberallashtirish va eksport geografiasini kengaytirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-42-son farmon hamda 2025-yil 5-martdagi "Eksport salohiyatini oshirishda innovatsion yondashuvlarni joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-67-son qaror kichik

biznes subyektlariga eksport sohasida yangi imkoniyatlar yaratdi va ularning xalqaro bozorlardagi raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilmoqda.¹

Shuningdek, Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi (Markaz) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar O'zbekiston hududlarida tadbirkorlikning rivojlanish darajasini baholashga qaratilgan bo'lib, hududiy tafovutlar, imkoniyatlar va mavjud cheklovlarni aniqlash imkonini berdi. Bu ma'lumotlar asosida davlat tomonidan kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash bo'yicha amaliy chora-tadbirlar ishlab chiqilmoqda, shu jumladan, moliyaviy resurslarni kengaytirish, eksport infratuzilmasini takomillashtirish, kadrlar salohiyatini oshirish va innovatsion loyihalarni rag'batlantirish kabi yo'nalishlar ustuvorlikka ega.

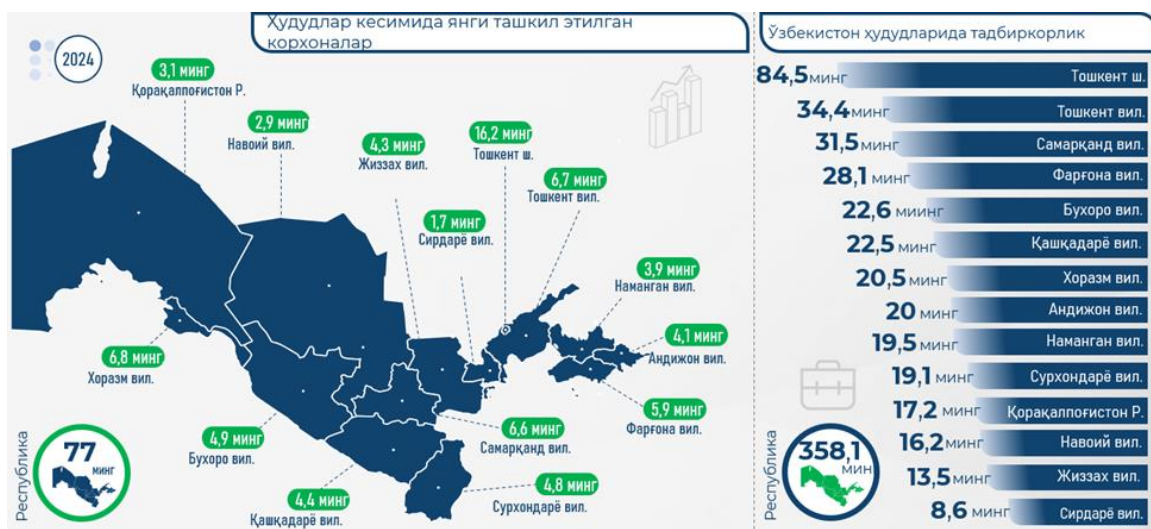
Asosiy qism.

Kichik biznesda innovatsiyalarni joriy etishning eng dolzarb yo'nalishlaridan biri raqamli texnologiyalarni tatbiq etishdir. Masalan, elektron tijorat platformalaridan foydalanish, avtomatlashtirilgan buxgalteriya hisob-kitob tizimlari va onlayn marketing strategiyalari tadbirkorlarga xarajatlarni optimallashtirish hamda mijozlar bilan samarali aloqalarni o'rnatish imkonini beradi. Shu bilan birga, energiya tejovchi texnologiyalar va ekologik tovar ishlab chiqarish yo'nalishlari ham innovatsion yondashuvning ajralmas qismi sifatida qaraladi.

Innovatsiyalarni qo'llash nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki kichik biznes subyektlarining ijtimoiy va ekologik jihatlarini ham yaxshilashga xizmat qiladi. Masalan, resurslarni tejaydigan texnologiyalar ekologik zararlarni kamaytirishga yordam beradi, raqamli vositalar esa ish jarayonlarini soddalashtirib, ishchi kuchining samaradorligini oshiradi. Shu tariqa, innovatsiyalar tadbirkorlik faoliyatida yangi imkoniyatlar yaratadi va kichik biznesning hududiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Natijada, mamlakatimizda kichik va xususiy tadbirkorlikning eksport faoliyatida faol ishtirokini kengaytirish nafaqat iqtisodiy o'sishni jadallashtirish, balki barqaror va raqobatbardosh iqtisodiy muhitni shakllantirishga ham hissa qo'shmoqda.

Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi (Markaz) olib brogan izlnishlari, O'zbekiston hududlarida tadbirkorlik rivojlanish darajasini baholadi.



¹ <https://www.lex.uz/uz/docs/-5801152?ONDATE=26.11.2025>

1-rasm. 2024 yilda iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha yangidan tashkil etilgan korxonalar soni²

Hududiy ko'rsatkichlar ham iqtisodiy faollikning oshganini ko'rsatmoqda. Yangi korxonalarning eng ko'p soni Toshkent shahrida ro'yxatdan o'tgan — 16,2 mingta. Toshkent viloyatida 6,7 mingta, Samarqand viloyatida 6,6 mingta, Farg'ona viloyatida 5,9 mingta va Xorazm viloyatida 6,8 mingta korxona tashkil etildi. Shu bilan birga, Buxoro, Qashqadaryo, Surxondaryo va Jizzax viloyatlarida yangi biznes subyektlari soni 4 mingtadan oshdi. Andijon viloyatida 4,1 mingta, Namangan viloyatida esa 3,9 mingta korxona ro'yxatdan o'tdi.

Hatto nisbatan kam faollikka ega hududlar — Qoraqalpog'iston Respublikasi, Navoiy va Sirdaryo viloyatlarida ham yangi korxonalar tashkil etilishida ijobiy o'sish kuzatilmoqda. Bu holat tadbirkorlik faoliyatining mamlakat bo'ylab umumiy xususiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Hududlar bo'yicha faoliyat yuritayotgan korxonalar sonini tahlil qilganda, eng yuqori ko'rsatkich Toshkent shahriga to'g'ri keladi — bu yerda 84,5 mingta korxona faoliyat ko'rsatmoqda. Ushbu raqam respublikadagi barcha korxonalarning taxminan chorak qismini tashkil etadi. Keyingi o'rinlarda Toshkent viloyati — 34,4 ming, Samarqand viloyati — 31,5 ming va Farg'ona viloyati — 28,1 ming korxona bilan ajralib turadi. Shuningdek, Buxoro va Qashqadaryo viloyatlarida 22 mingdan ortiq, Xorazm viloyatida 20,5 ming, Andijon va Namangan viloyatlarida esa taxminan 20 mingta korxona faoliyat yuritmoqda.

Kam aholili hududlarda, xususan, Jizzax viloyatida 13,5 mingta va Sirdaryo viloyatida 8,6 mingta korxona ishlamoqda.

Mazkur ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda kichik va o'rta biznes nafaqat iqtisodiyotning muhim drayveri bo'lib qolmoqda, balki uning barqarorligi ham ortib bormoqda. Korxonalar sonining ko'payishi, ularning hududlar va sohalar bo'yicha diversifikatsiyalanishi, shuningdek, eksportdagi faol ishtiroki amalga oshirilayotgan islohotlar va biznes muhitini liberallashtirish choralari natijasidir.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining eksport faoliyatini rivojlantirish quyidagi asosiy yo'nalishlar orqali amalga oshirilishi mumkin:

1. Moliyaviy qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish. Eksportga yo'naltirilgan loyihalar uchun imtiyozli kreditlar, subsidiyalar va kafolatlarni taqdim etish kichik biznes subyektlarining xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatlarini oshiradi. Shu bilan birga, eksport oldi moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish ham muhim ahamiyatga ega.

2. Eksport infratuzilmasini rivojlantirish. Logistika markazlarini yaratish, sertifikatlash va standartlashtirish tizimlarini takomillashtirish eksport jarayonlaridagi xarajatlarni kamaytiradi. Shuningdek, elektron savdo platformalaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish kichik biznes subyektlari uchun ahamiyatlidir.

3. Axborot va konsalting xizmatlarini kengaytirish. Tashqi bozorlar talabi, bojxona tartib-taomillari va huquqiy me'yorlar bo'yicha yetarli ma'lumot berish, eksport masalalarida maslahat xizmatlarini taqdim etish kichik biznesning eksportga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

² <https://review.uz/uz/> sayti ma'lumotlaridan olindi.

2025-yilda Prezident va tadbirkorlar o'rtasidagi navbatdagi muloqot nafaqat o'tgan yildagi natijalarni sarhisob qilish va mavjud muammolarni muhokama qilish bilan cheklanib qolmay, balki yangi g'oya va tashabbuslarni shakllantirish, istiqbolli loyihalarni aniqlash hamda iqtisodiyotning turli sohalaridagi hamkorlikni kengaytirish uchun muhim platformaga aylanadi. Ushbu uchrashuv tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi subyektlarning ehtiyojlari va muammolarini aniqlash, ularni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish hamda davlat siyosati orqali barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash imkonini beradi.

Rejaga ko'ra, asosiy e'tibor biznes subyektlarining moliyaviy resurslarga kengroq kirishini ta'minlash, davlat xizmatlarini raqamlashtirish, innovatsion va yuqori texnologiyali loyihalarni rag'batlantirish, shuningdek, mahalliy ishlab chiqaruvchilarning xalqaro bozorlardagi mavqeini mustahkamlashga qaratilmoqda. Shu bilan birga, uchrashuvda iqtisodiy va eksport salohiyatini oshirish, kichik va o'rta biznes subyektlarining faoliyatini kengaytirish hamda ularni yangi investitsiyalar bilan ta'minlash masalalari ham ko'rib chiqiladi.

Mazkur tadbir mamlakat oldiga qo'yilgan strategik maqsadlar — raqobatbardosh, barqaror va diversifikatsiyalangan iqtisodiyotni yaratish yo'lida izchil harakatlarning navbatdagi bosqichi sifatida baholanmoqda. Shu bois, Prezident va tadbirkorlar o'rtasidagi muloqot nafaqat dolzarb masalalarni hal etish, balki kelajakdagi strategik rivojlanish yo'nalishlarini aniqlash uchun ham asosiy maydon bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa

2025-yilda Prezident va tadbirkorlar o'rtasidagi navbatdagi muloqot nafaqat yil yakunlarini tahlil qilish va mavjud muammolarni muhokama qilish bilan cheklanmaydi, balki yangi g'oya va tashabbuslarni shakllantirish, istiqbolli loyihalarni aniqlash hamda biznes va davlat o'rtasidagi samarali hamkorlikni yanada rivojlantirish uchun muhim platformaga aylanadi. Ushbu uchrashuv, shuningdek, tadbirkorlik subyektlarining eksport salohiyatini oshirish, ularni xalqaro bozorlarga kengroq jalb etish, yangi ish o'rinlarini yaratish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash kabi masalalarni ham muhokama qilish imkonini beradi.

Rejaga ko'ra, uchrashuvda asosiy e'tibor biznesning moliyaviy resurslarga kengroq kirishini ta'minlash, davlat xizmatlarini raqamlashtirish, innovatsion va yuqori texnologiyali loyihalarni rag'batlantirish, shuningdek, mahalliy ishlab chiqaruvchilarning tashqi bozorlardagi mavqeini mustahkamlashga qaratilgan. Shu bilan birga, tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish mexanizmlari, eksport infratuzilmasini takomillashtirish va kadrlar salohiyatini oshirish kabi masalalar ham muhim yo'nalish sifatida ko'riladi.

Natijada, ushbu muloqot mamlakat oldiga qo'yilgan strategik vazifalarni — raqobatbardosh, barqaror va diversifikatsiyalangan iqtisodiyotni barpo etish yo'lida izchil harakatlarning navbatdagi bosqichi sifatida baholanmoqda. Shu bilan birga, uchrashuv kichik va o'rta biznes subyektlari uchun yangi imkoniyatlar yaratish, ularning eksportdagi faolligini oshirish va xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini kuchaytirish yo'lida mustahkam poydevor vazifasini bajaradi.

Mazkur muloqotning natijalari, shuningdek, mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishi, tadbirkorlik muhiti va innovatsion rivojlanish jarayonlarini rag'batlantirishga

ham ijobiy ta'sir ko'rsatishi kutilmoqda. Bu esa, o'z navbatida, O'zbekistonning iqtisodiy salohiyatini yanada oshirish va xalqaro maydonda raqobatbardoshligini kuchaytirish imkonini beradi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. *Yillik statistika hisobotlari 2024–2025*. Toshkent, 2025.
2. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi. *Tadbirkorlik va kichik biznes rivoji bo'yicha hisobotlar*. Toshkent, 2024.
3. Abdullayev, S. *Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish strategiyalari*. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2023.
4. Karimov, R. *Eksport faoliyatini kengaytirish va yangi bozorlarga chiqish mexanizmlari*. Toshkent, 2022.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari va farmonlari, 2020–2025 yillar.
6. OECD. *SME and Entrepreneurship Outlook 2023*. Paris: OECD Publishing, 2023.
7. Raxmonov, J. *Tashqi bozorlarda kichik biznesning raqobatbardoshligini oshirish*. Toshkent, 2022.